

Çizelge 11 - 1978 Yılında Bazı Ülke ve Ülke Gruplarının Maden Üretiminin Yapısı
Payları < Petrol Dahil)

	Katı Yakıt (Kömür + Uranyum)	Metal Madenler	Sanayi Madenleri	Toplam '
Kanada-Güney Afr. Cum.- Avustralya	23,16	65,71	11,14	100.00
Batı Avrupa - Japonya	77,50	11,80	10,70	100.00
ABO	63,77	21,65	14,58	100.00
SSCB	56,78	30,87	12,35	100.00
Dünya	58,41	29,92	11,67	100.00

Kaynak (11)

Çizelge 11'de ise petrol ve doğal gaz hariç 1978 yılı ülke gruplarına göre maden üretim dağılımı yüzde payları verilmiştir.

Dünya madencilik üretiminin maden bazında önem sırasına göre değerleri, ülkelerin 1950-1973-1978 yıllarındaki toplam maden üretimleri, önemli madenlerin üretim miktarlarının karşılaştırılması, 1978 yılı dünya maden üretim değerleri, yakıt dışı maden üretim değerlerinin dağılımı, dünya maden üretim değeri içinde başlıca madenlerin sıralanmasında yıllara göre değişimler ve yakıt, metal ve sanayi madenlerinin dünya üretim değeri içindeki paylarının dağılımı Ek Çizelge 11, 12, 13,14, 15, 16 ve 17'de verilmiştir.

5.1.2. Dünya Madencilik Ticareti

Tüm madencilik ticaretinin, toplam dünya ticareti içindeki payı (FOB) 1974'de % 23,11, 1980'de % 18,14 kadar olmuştur. Yakıt dışı madencilik göz önüne alındığında bu payların 1974'de % 2,48, 1980'de % 1,75 kadar olduğu görülmektedir.

Birleşmiş Milletler Ticaret Merkezi İstatistiklerine göre 1975 - 1980 döneminde yıllık

Çizelge 12 — Dünya Madencilik Dış Ticareti

	1975 Yılı		1980 Yılı		1975/ 1980 Arası % Değişim
	Milyon Dolar	7e	Milyon Dolar	%	
Yakıt Madenler	113 377	87,95	216 649	90,27	91
Metal Madenler	10144	7,87	15 696	6,54	55
Sanayi Madenleri	5 390	4,18	7 652	3,19	42
Toplam Madenler	128 911	100,00	239 997	100,00	86

Kaynak (11)

ortalama olarak dışsatım değeri en yüksek artış gösteren madenler sıra ve oranlarıyla şöyledir.

Doğal gaz	% 39,8
Barit	% 32,1
Vanadyum	
Molibden..	% 28,5
Titanyum	
Uranyum.	% 28,4.
Kurşun.	% 25,5
Ham Petrol.	% 22,8

Yakıt madenlerinin toplam dünya maden dış ticareti içindeki payı giderek artmış ve 1980'de % 90'ı aşmıştır.

Toplam maden dışsatım değeri, 1975 ile 1980 yılları arasında yıllık ortalama % 13 oranında artmıştır. Bu oran metal madenlerde % 9, sanayi madenlerinde % 7 olmuştur.

Üretim de dikkate alındığında petrol ve doğal gaz üretiminin % 62'sı, kömürlerin % 12'si, metal madenlerin % 35'i, sanayi madenlerinin % 44'ü dış ticarete konu olduğu görülmüştür. Dünya madencilik dış ticaretinin 1975 ve 1980 yılı değerlerinin karşılaştırılması Çizelge 12 ve 13'te verilmiştir.

Çizelge 13— Dünya Madencilik Dış Ticareti (Petrol ve Doğal Gaz hariç)

	1975 Yılı		1980 Yılı		1975/ 1980 Arası % Değişim
	Milyon Dolar	%	Milyon Dolar	%	
Yakıt Madenleri (Petrol ve Doğal Gaz Dışı)	8 403	35,10	10 673	31,37	27
Metal Madenleri	10 144	42,38	15 696	46,14	55
Sanayi Madenleri	5 390	22,52	7 652	22,49	42
TOPLAM	23 937	100.00	34 021	100.00	42

Kaynak (11)

Ek Çizelge 18 ve 19'da maden gruplarına göre ayrıntılı dış ticaret bilgileri verilmiştir.

Sanayileşmiş ülkelerden, gelişmekte olan ülkelere yapılan mamul madde ticaretine konu olan son ürünler ile, gelişmekte olan ülkelere sanayileşmiş ülkelere yapılan maden satımı arasındaki fiyat farkları nedeni ile, ticaret, gelişmiş ülkeler yararına sonuçlar vermektedir.

1950 - 1978 döneminde (1978 sabit para değeri ile) maden fiyatlarındaki artış : Doğal gazda 6,2, Gümüşte 2,88, linyitte 2,74, kalayda 2,33, magnezitte 2,14, altında 2,12, bor ürünle-

rinde 2,07 ve hampetrolde 2,01 kat olmuştur. Aynı dönemde manganez 0,66, çinko 0,67, fluorit 0,72, kükürt 0,78, demir ve kurşun 0,91, sodyum karbonat 0,95 ve antimon 0,98 kat artmış, yani sabit fiyatlarla fiyatları düşmüştür. Aynı dönemde genel ortalama artış oranı 2,95'tir.

Bir ülkenin üretimlerinin tüketimlerine oranı ne kadar küçük olursa ithalata bağımlılıklarının da o derece yüksek olması doğaldır. Bu açıdan ülke gruplarını değerlendirdiğimizde ilginç sonuçlar çıkmaktadır. Bu sonuçlar Çizelge 14, 15 ve 16'dan görülebilir.

Çizelge 14— Bazı Ülke ve Ülke Gruplarının Üretim-Tüketim Oranları
[(Üretim/Tüketim). 100]

Ülke ya da Ülke grupları	Enerji Madenleri		Metal Madenleri	
Batı Avrupa Ülkeleri	41		26	
A.B.D.- Kanada	78		72	
Japonya	6		7	
Doğu Avrupa Ülkeleri	79		42	
Merkezi Planlı Asya Ülkeleri	96		115	
Güney Afrika	91		329	
Okyanusya	108		858	
Diğer Amerika Ülkeleri	112		402	
S.S.C.B.	120		119	
Sanayileşmiş Batılı Ülkeler	61		61	
Merkezi Planlı Ekonomik Ülkeler	105		99	
Gelişmekte Olan Ülkeler	294		381	

Kaynak (10)

Çizelge 15 - Yıllara Göre Ülke Gruplarının Üretim -Tüketim Oranları
| (Üretim/Tüketim).100 |

	1950		1968		1973		1978	
	Ener- ji	Meta- lik	Ener- ji	Meta- lik	Ener- ji	Meta- lik	Ener- ji	Meta- lik
Sanayileşmiş Batılı Ülkeler	90	65	69	57	61	61	61	61
Planlı Ekonomikli Ülkeler	98	128	100	105	98	103	105	99
Gelişmekte Olan Ülkeler	239	717	342	663	373	526	294	381

kaynak (10)

Çizelge 16 - 1978 Yılı Dünya Enerji + Metalik Maden Üretim - Tüketim Oranları

Ülke Grupları	'/
Sanayileşmiş Batılı Ülkeler.	61
Merkezi Planlı Ekonomikli Ülkeler.	104
Gelişmekte Olan Ülkeler.	289

Kaynak (10)

3.1.3. Dünya Maden Tüketimi. Birim Fiyatları ve Diğer İstatistik Bilgiler

Kömür, petrol, doğal gaz, alüminyum, bakır, kükür, demir, nikel, kurşun, çinko, fosfat, potas gibi önemli madenler gözönüne alındığında kişi başına üretimin ancak ABD ve Kanada'da daha sonra ise sırasıyla SSCB ve Avustralya'da olduğu görülmektedir (Şekil 3).(10)

Dünya petrol tüketimi 1979, 1980 ve 1981 yılları için ülkeler bazında miktar ve % pay olarak Ek Çizelge 20'de verilmiştir. Çizelgeden de görüleceği gibi, 1981 yılında ABD dünya petrol tüketiminin % 25,9'u ile ilk sırada yer almaktadır; daha sonra sırasıyla % 15 ile SSCB, % 7,9 ile Japonya ve % 4,1 ile Almanya gelmektedir.

Ek Çizelge 21'de Dünya ülkelerinin ma-

dencilik değerlerinin G.S.M.H. içindeki payları, Ek Çizelge 22'de birim fiyatlardaki değişimin karşılaştırılması gösterilmiştir. Buna göre, GSMH içinde madencilik payının en yüksek olduğu ülkeler petrol üreticisi olarak bilinen Katar, Abu Dabi gibi ülkelerdir. Söz konusu paylar ABD'de % 3,5, SSCB'de % 9,9 ve Türkiye'de % 1,5'tir.

Bunlara ek olarak Dünya ülkelerinin maden Üretim yoğunluğu, Dünya ve Türkiye'de kişi başına tüketimin en çok ABD ve Kanada'da maden üretim yoğunlukları, ülkelerin toplam mineral üretim değerleri ile nüfuslarının karşılaştırılması, ülke ve bölge bazında kişi başına düşen üretim değerleri ile çeşitli ülke ve Ülke gruplarının madencilik üretim değerlerinin GSMH içindeki payları Çizelgeler halinde Ek Çizelge 23, 24, 25, 26, 27, 28'de çeşitli ülkelerde madencilik üretim yoğunluğu ile kişi başına düşen madencilik üretimi grafiksel olarak Şekil 4 ve Şekil 5'te verilmiştir.